

Mai de 2019

n° 253

La Letra Mesadièra

11 car. Enric Fabre 09100 PÀMIAS
05.81.06.03.88/ieo09@orange.fr
<http://ieo-arièja09.blog4ever.org/>

AGENDA

Ràdios

Del diluns al divendres, a l'entorn de 8h20 e 18h50, lo **dissabte** a 14h00 e lo **dimenge** a 11h00 sus *Ràdio Transparence* (93.7 FM), *De còr e d'òc*.

Cada dimars, de **19h00** a **20h00** - *Era votz dera montanha*, sus *Ràdio Coserans* 94.7 FM

Corses e talhièrs d'occitan

Lo diluns a 9h30 a Pàmias (Espaci occitan) - Cors d'occitan debutants.

Lo diluns a 20h30 a Sent Joan del Falgar (sala del Fogal Rural) - Talhièr d'occitan totes nivèls.

Lo dimars a 17h00 a Foish (Le Leo) - Cors d'occitan debutants e a **18h00** - cors d'occitan confirmats.

Lo dimècres a 17h00 a St Guironç (10 car. del Priolach) - Cors d'occitan debutants e a **18h30** - Cors d'occitan confirmats.

Lo dimècres a 20h30 al Fossat (Teatre de Verdura) - Talhièr d'occitan totes nivèls.

Lo dijòus a 10h30 a Pàmias (Espaci occitan) - Cors d'occitan confirmats.

Lo dijòus a 17h00 a L'Avelhanet (Centre multisports) - Cors d'occitan debutants e a **18h30** - Cors d'occitan confirmats.

Contacte : 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

Acamps

09 e 23/05/2019 a **20h30** a Pàmias (Espaci occitan) - Acamp del Cercle occitan Prospèr Estieu. Contacte : 05.81.06.03.88 o ostaloc09@orange.fr

Animacions

04/05/2019 a Pàmias (Espaci occitan) - Estagi d'occitan nivèl III (veire enquadrat p. 2).

06/05/2019 a **18h00** a Pàmias (Espaci occitan) - Conselh d'administracion de l'IEO d'Arièja. Contacte : 05.81.06.03.88/ieo09@orange.fr

11/05/2019 de **10h** a **17h** a Foish (Fogal Le Leo) - Estagi per actors e cantaires amb Sidonie Landrin.

12 Euros repais comprés. Inscipcions al 06.88.63.83.64 o 06.65.77.59.24

11 e 12/05/2019 a Puèglaurenc - Amassada generala de l'IEO federal. Contacte per mai d'entresenhas : president@ieo-oc.org

12/05/2019 a Malleon - Jornada istorica e botanica (veire enquadrat p. 2). Organizat pel Cercle occitan Prosper Estieu. Contacte : 05.81.06.03.88 o ostaloc09@orange.fr

18/05/2019 a **10h30** al Peirat - Passejada botanica (veire enquadrat p. 2). Organizada pel Cercle occitan del País d'Òlmes-Mirapeish.

LO MOT DE LA PRESIDENTA

Çò notable per l'IEO d'Arièja, al mes d'abril passat, foguèt sens contèsta l'amassada generala de l'associacion. Un acamp que l'interès es pas de demostrar e que cada an nos permet de fèr una mena de balanç de las nòstras activitats e subretot de prevèser e d'engimbrar las accions avenidoiras.

De fèit, nos cal assegurar de longa la defensa de l'occitan dins le departament e aquò's pas aisit !

Las dificultats nòstras, ac sabètz plan, son d'en primièr ligadas a la baissa de las subvencions de tota mena e a l'almòina que nos autreja le Conselh Departamental, el que deuriá èsser le nòstre sosten màger. Aurem doncas ongan, accions de menar cap als elegits d'Arièja per presentar un còp mès nòstre trabalh e ensajar de trapar un biais per obrar amassa. Una de las idèas retengudas per capitar dins aquela dralha seriá de fargar una plataforma amb totas las associacions que fan viure l'occitan dins le departament, per tal de presentar amb mès de fòrça de reivindicacions comunas.

S'èsser mès ofensius fè mestier per avançar caldriá pas tanpauc que desbrembèssim las autras orientacions essencials de l'IEO que son la socializacion de la lenga e les estudis : contunharem las animacions a l'entorn de l'occitan e aurem volontat e capudatge per desvolopar recèrca e edicions.

Ac vesètz, avèm de pan sus la cleda, le vam de totes serà benvengut.

Cal parlar un pauc d'actualitat amb l'incendi que manquèt de fèr perir la catedrala parisenca. Planhi coma fòrça monde l'avaliment de tròces grands d'aquela creacion de l'engèni dels òmes. Mas las brasas èran encara a rogejar que milions d'euros s'amolonavan a bèl èime per tornar bastir ; le fòc èra pas tuat que las òbras ja èran programadas. Trobèri escandalós e mai vergonhós d'expausar als uèlhs de tantas gents que comptan cada èuro per clavar le mes, tot aquel argent dels rics que fan rampèl dels dons. Son les meteisses,

aqueles mèstres de las fortunas grandas qu'an pas jamès un èuro per ajudar le paure monde ! Coma de costuma, son las pòchas plan claufidas que se pòdon estirar ! La Presidenta de la Region « Occitanie » promet 1,5 milion d'èuros per la catedrala de París alara que le Conse de Rodés capita pas dempuèi 2017 d'aver de sosten per la renovacion de la catedrala de sa vila. Suènhan pas que les garits !!!

Alara, òc, la Nòstra Dòna fè part del patrimòni nacional e mondial, es un testimòni istoric dels enjòcs dels poders, dels Reis ducas a la Republica, un testimòni del desir e dels pantaisses dels òmes de fèr mai que son possible per embalausir e per aquò tanben, se tornarà bastir.

Le mond d'ara es atal, mercantil, se chapa l'uman o se servís de sas esmogudas per le manejar. Caldriá pas desbrembar dins tot aquel ramalh mediatic qu'amaga tot cò d'autre, que son fòrça las causas del patrimòni e que l'occitan coma totas lengas de França ne fè part e que per le salvar, i a pas jamès agut cap de moneda. La lenga nòstra val mens qu'una catedrala francesa ! Aquò rai, nosautres, coma les bastisseires d'un còp èra, daissarem pas, es a l'òbra que l'òme se coneis, nos i cal anar, atal entre totis farem tot.

Annia WOLF

Dissabte 4 de mai de 2019 a Pàmias (Espaci occitan) <i>Estagi d'occitan nivèl III</i> « DIALECTOLOGIA OCCITANA » amb Patrici Pojada Patrici Pojada es professor d'istòria a l'universitat de Perpignan. Especialista de l'istòria modèrna e de las relacions occitano-catalanas, es tanben una referéncia en matèria occitana (membre del Conselh lingüistic del Congrès permanent de la lenga occitana, de l'Acadèmia Aranesa...) e autor d'obratges nombroses. Aquela jornada d'estagi sus la dialectologia occitana nos menarà a nos interessar a l'occitan dins las lengas romanicas, als ligams entre catalan e occitan e a l'estructuracion dialectala e supradialectala de l'occitan, etc. 9h00-9h30 : Acuelh 9h30-12h30 : 1^{èra} sesilha de trabalh 13h30-16h30 : 2^{nda} sesilha de trabalh Repais partejat lo miègjorn (menar la saqueta) 30 Euros la jornada Contacte : 05.81.06.03.88 /ieo09@orange.fr	Dimenge 12 de mai de 2019 <i>Passejada istorica e botanica a Malleon</i> 10h00 : Rendètz-vos davant la Comuna ; acuelh per la Consolessa a l'entorn d'un cafè 10h15 : Visita del vilatge 12h30 : Pica-mica tirat de la saqueta dins l'òrt de la Comuna 14h00 : Rendètz-vos davant la Comuna e partença per la passejada botanica bailejada per Alan Vidal 16h00 : Pujada al castèl vièlh e al <i>Maissant Leon</i> Organizat pel Cercle occitan Prosper Estieu 05.81.06.03.88/ostaloc09@orange.fr Dissabte 18 de mai de 2019 <i>Passejada botanica al Peirat</i> 10h30 : Acuelh dins la sala polivalenta a l'entorn d'un cafè e visita del vilatge 12h30 : Pica-mica tirat de la saqueta dins l'òrt de la sala polivalenta 14h00 : Rendètz-vos jos la plaça cobèrta per una passejada botanica amb Alan Vidal e J. Pèire Salvat Organizat pel Cercle occitan del País d'Òlmes-Mirapeish 06.80.13.10.52/daniel.girard12@orange.fr

Les noms d'ostal que son noms de batismes

Coneguèm un fum de monde qu'an, per nom d'ostal, Pèire (*Peyre*) e son diminitiu Peiròt (*Peyrot*), Domenc (*Doumenc*) o Domergue (*Doumergue*), Ricard, Bertomieu, Jacme(s) o Jacmet (*Jammes, Jammet*), Deramond, Dejoan (*Déjean*) o Denjoan (*Denjean*), etc.

Tot aquò, al solide, son noms de batisme, noms petits o prenomes, passats coma noms d'ostal.

Avèm aquí una de las originas dels noms d'ostal. D'autres noms venen de noms de mestiers (Faure...), de qualitats fisicas (Petit, Pelós...), de localizacions (Capdevila, Pujada...), d'originas geograficas, etc.

Pòt arribar que Pèire o sas variants Pèir e Pèr se retròben en composicion amb d'autres noms de batisme coma es le cas de Pèirevidal (*Peyrevidal*), nom del resistant Noël Peyrevidal qu'una carrièra de Foish pòrta le nom o encara coma Pèr-Bernat (*Pébernât*), a las ribas d'Arièja, a Bonac.

Patrici Pojada

Le maquis d'Èzes

Le 8 de Novembre de 1942, les Aligats que desbarquèren en Africa del Nòrd. Alavetz les Alemands qu'envasiren, a partir del 11, la zòna sud, e que n'arribèc a Massat unas setmanas après.

Aquí que s'èra metuda en plaça una milícia locala. Le cap qu'avía esposat una filha del país. Que recrutèt personas dins la valèa.

Les ennemics qu'installèren contra-ròtles e pòstes de susvelhança nombrosis, sustot frontalièrs. Les passaires que furen obligadis de s'adaptar, e que tracèren un novèl malhum Foish-còl de Peguèra-Massat-Le Pòrt-Morèu-l'estanh de l'Èrs-le còl d'Anhas-la crèsta de l'Escòt. Aquí que passavan le relais als d'Aulús.

Andà mès de securitat, en abrilh 43, un maquis que's montèt, pilotat per quèlques marselhesis, comandat per Josèp Taboreish. Que disian explotar bòsques a Èzes, un escart perdut amont (1100 m), al pè de las Neras. Que s'i ajustèren gents del país ; Jan Benazet de Varilhas, Miquèl e Aricia Sutrà del Pòrt, Jòrdi Galin-Gasparron conse de Massat, Albèrt Lobet, e personas del vilatjòt, particularment Papai Renat e Papai-le-Vielh Pièrres. Que s'amagavan a Luncenàs, una bòrda d'estiu pròishi d'aquí.

A la debuta de seteme, tres joesis marselhesis que's presentèren a Èzes, disent voler passar en Espanha. La un qu'èra estat camarada d'escòla de Taboriech, çò que fè que deguns que non's malfisèc cap. Aqueste derrèr que non sabia cap res de l'engatjament politic del sèu amic.

En realitat qu'aviam aquí agents de la Gestapò. Dus dias après que dispariren. Interrogadis que dèren totas las informacions volgudas. Le lendeman, dijaus 9 de seteme, que's produsic l'ataca.

Ajudadis per la Milícia, 50 Alemands vengudis de Foish que recuperèren en primèr les resistants del Pòrt, e que puejèren a Èzes. Deguns que non poguèc cap avertir les de Luncenàs. Una femna, Maria Lobet, que's metèt a cridar : que la tuèren còp sec ! En arribant a la bòrda que i agèc chiu de bruch, mes tròp tard.

La majoritat dels maquisards que furen arrestadis (22 personas, dont les mevis), e encaminadis vèrs la preson de Foish. Qu'obligèren un dels joesis a emportar's le sèu acordeon, e a jogar'n tot le long del camin : le meu pai.

Que transferèren aquestas gents a la preson Sent Miquèl de Tolosa. Que deportèren onze responsables en Alemanha. Les autis, que les lachèren le 18 d'uctobre. Les dus Rivèra que se'n tornèren a casa. Le meu pai qu'entrèt lèu dins les FFI.

Jòrdi Galin-Gasparron, le coble Sutrà e Josèp Taboreish que furen tradusidis devant un tribunal militar, e condemnadis a mort le 6 de l'Avens. Mes, après diversas intervencions, que n'executèren cap la sentença. Aquestas gents que demorèren en preson a Tolosa entrò la Liberacion.

Le maquis d'Èzes que s'acabèt atal.

Al moment dels reglaments de comptes, le famus « camarada » que fuc arrestat, condemnat a mort e fusilhat.

Las gents del canton que sabian plan que la Milícia qu'avía comandat aquelas arrestacions. Le responsable aishús Massat, quand sentic le rumat, que partic. Que fuc jutjat, que fic preson, pueish que l'assignèren a residència a la sèva maison.

D'unas personas que m'an condot que, un dia de fèira a Massat, Papai-le-Vielh que crosèt aqueste energumèna. La colèra que li venguèt, que li cantèt de tot, e que l'arrapèt per las botoèras ! Que li ac calguèt trèr dels dits, non sai cap senon se quin se siria acabat !

Que demora encara, a la deishida de Massat devèrs Còl de Pòrt, una maison del Milicien !

Que descobrí tot aquò non i a cap plan quiantà, gracias a las cèrcas de Felip Cabau de Faurona (Massat, vallée des Pyrénées) e de Andriu Laurenç (La Milice française en Ariège). Deguns de la familha que non me'n an cap jamès parlat... Coma per la Guèrra de 14, que calia amagar tot çò qu'èra pesant.

Remembre

Bèl temps a, dins un vilatjòt pròche de Pàmias, viviá una femna Francesa amb son filh Andrieu (dit *Dédé*). L'ostal tocava gaireben lo cementèri (androna de l'egalitat). Francesa venguèt veusa pro jove amb uèit mainatges e demorèt atal fins a la fin de sa vida. *Dédé*, lo darrièr doncas, s'èra pas jamai maridat pr'amor que se botèt a beure après una ruptura dolenta, ça que la èra bravàs.

Trabalhava de temps en temps coma maçon amb son fraire per se far un pauc d'argent. Mas passava la màger part de son temps a rebalar dins la carrièra en badinant amb las gents.

Me remembri qu'aviá un botelhon amb bicarbonat de soda dins sa pòcha e que ne beviá de temps en temps per se « plastrar » l'estomac. Èra totjorn acompanyat de sa gossa que sonava « Dollie », una brava bèstia.

Quand l'ora de l'aperitiu se sarrava, se n'anava al cafè del vilatge e aquí i podíá passar doas o tres oras a beure e parlar amb los autres. La gossa, pacienta coma tot, l'esperava defòra fins a çò que decidiguèsse de dintrar. Sa maire le veníá quèrre sabi pas quantes còps pel sopar mas èra coma se la paura femna parlava a una paret. Alara se'n tornava a l'ostal... trista de véser son filh atal.

Coma èra totjorn « alumat », un jorn arribèt a l'ostal amb tres o quatre rainalons abandonats dins un carton que *Raimon del canton* li balhèt. Pas besonh de vos descriure la colèra de sa maire ; mas res i fasiá.

Un autre còp recuperèt dins un vièlh ostal ont fasiá d'òbras una bóstia de fèrre emplenada de polvera. Coma èra umida, a pas res trapat melhor que de pausar la bóstia a costat del fòc a la chiminièra. Vos daissi imaginar la seguida : al cap d'una estona tot aquò que petèt e fotèt una partida de la chiminièra pel sòl. Paura Francesa ! Me demandi cossí son còr a tengut lo còp !

E ne passi ! Que n'i auríá per escriure un libre !

Las annadas passèron e *Dédé* tombèt malaut. Un matin de novembre de 1992 se moriguèt a l'ostal, a 47 ans. Èra tant apreciat que le jorn de l'entèrrament le vilatge tot entièr se desplaçèt per l'acompanhar al cementèri, just a costat de son ostal. Levat sa maire pauròta ! Èra tròp dolent de véser son filh partir. Per que aquel personatge pintoresc que veníá de nos quitar èra mon oncle e Francesa ma menina que nos daissèt, amb tot çò qu'aviá viscut, a 97 ans !

Anonim

Istòria d'Alan Vidal

Les reponchons

Benlèu coneguètz aquela ligana que buta al primtemps per las barralhas e las aurièras dels bòsques, ont aprofitan del solelh. D'unes les apèlan espargues salvatges e son convencuts que ne son. Vist de luènh es vertat, una borrica sembla plan a un ase. Aquò dit, sens èsser botanista ni tasta-monetgas, sufís d'ac gaitar a palm de gat e sustot d'ac tastar per s'avisar lèu fèit qu'un reponchon es pas un espargue.

La culhida dels reponchons demanda un pauc de tecnicitat que s'aguesís al cap de quelques annadas de practica. D'en primièr causir puntas tendras e longas d'un pichon palm. Las escapitar de la man dreita amb l'ungla o altra tecnica, en torcent o en plegant. Tanlèu copadas las botar dins la man esquèrra ducas n'aver un punhat.

Le pòble *avairo-tarnés* se'n congostan. Es a se demandar perqué, ja qu'aqueles reponchons amarguejan dètz còps mès que pissalèits, que son rufes a raspar un ganitèl estamat e qu'an la consisténcia d'un closquet fialsut de fin d'estiu. Per les aboniar un pauqueton, se manjan en ensalada amb uòus bolits o en moleta. Cossí que siá, demoraràn aules ; podètz trastejar tant que volgatz una cogordeta valdrà pas jamès piboladas.

Se le pòble *avairo-tarnés* a gostes particulars, ací podèm pas reprochar, cada bèstia a son sens. Mas lor cal reconéguer un sens practic e organizacional dels mès afustats. Ja que les reponchons creisson per las aurièras, per les amassar aisidament e sens pena, sufís de prene la veitura e de fèr una passejada. L'òme mena, la femna ela fa petar l'uèlh e a la mendre vista d'un reponchon o de quicòm que li semble, crida "òo" e sul pic e ont que siá la veitura s'arrèsta. Alavetz la femna en *choguin* colorat davala e amassa la preciosa recòlta. E ardit petit, atal ducas l'airòl seguent. Al diable se se fan cornar o repotegar, pas res pòt pas contrariar lor adiccion als reponchons.

Mas se soscam un pauc, amics del pòble *avairo-tarnés* e totes les amassaires de reponchons, avètz plan rason de servir las tradicions, de las assumir sens vos plegar a las mòdas del jorn. Qué valon endéviás del nòrd o còrs de laitugas del sud d'Espanha, blanquinardas, aigaludas, sens sabor, claufidas de potingas, esterilizadas e vendudas jos plastic... a costat d'un manat de reponchons ? Òsca a vosautres e que viscan les reponchons !

